

Jerzy Troska: *Tendenze attuali dell' antropologia e dell' etica marxista in Polonia*. Roma 1974 ss. 412.

Ostatnie lata po Soborze charakteryzuje wzrastające zainteresowanie myśli chrześcijańskiej marksistowską myślą filozoficzną, które przybiera cechy dialogu. „Jeżeli prawdą jest, że marksiści nie mogą całkowicie zrozumieć siebie bez właściwego wniknięcia w tradycję zachodnią, przede wszystkim chrześcijańską, jest rzeczą równie prawdziwą, że my chrześcijanie ostatnich dziesięcioleci XX w. musimy koniecznie zrozumieć myśl marksistowską w jej aktualnym i kompleksowym rozwoju, jeśli chcemy rozpoznać znaki czasów, wykorzystując wszystkie dogodności i przezwyciężyć niebezpieczeństwa, które zagrażają wierze” (B. Häring. *Presentazione*. (s. 9)). Szczególnie interesującą płaszczyzną dialogu między myślą chrześcijańską a marksistowską jest problematyka antropologiczna i etyczna. Książka ks. Jerzego Troski, wykładowcy etyki w Seminarium Duchownym w Poznaniu, stanowi cenne studium antropolo-

giczno-etycznej myśli marksistowskiej w Polsce, uwzględniające w sposób wyczerpujący publikacje polskich marksistów za lata 1956-1971 (s. 377-400).

Opracowanie dzieli się na 3 części. W pierwszej Autor prezentuje dyskusję polskich marksistów dotyczącą zagadnień antropologii filozoficznej (s. 13-110). Problematyka antropologiczna zrodziła się po roku 1956, zwłaszcza wokół sporu o spuściznę myśli filozoficznej młodego Marksa. Obecnie można uważać, że antropologia stanowi odrębną dyscyplinę w całości filozofii marksistowskiej w Polsce. Koncepcja człowieka u polskich marksistów sprowadza się do następujących zagadnień: człowiek jako cząstka natury, jako owoc autokreacji, jako członek społeczności. Tę generalną wizję człowieka dopełnia podejmowany, zwłaszcza przez niektórych polskich marksistów, problem człowieka jako indywidualności. W zakres marksistowskiej

problematyki antropologicznej wchodzą także żywo dyskutowane zagadnienia wolności człowieka i jego sytuacji wobec śmierci. Centralny punkt humanizmu marksistowskiego stanowi zagadnienie alienacji ujmowanej w wymiarze ekonomicznym, religijnym i społeczno-politycznym.

Część 2 opracowania została poświęcona ogólnym zagadnieniom współczesnej polskiej etyki marksistowskiej (s. 111-228). W rozdziale zatytułowanym „Kwestie ogólne” Autor przedstawia genezę problematyki etycznej w polskiej myśli marksistowskiej, jej związek z zasadniczymi nurtami etyki laickiej w Polsce, ogólną koncepcję moralności, która w ujęciu polskich marksistów ma charakter zmienny i klasowy, ale w której dostrzega się także i uznaje uniwersalne elementy moralności. W tej części opracowania znalazły również omówienie takie zagadnienia etyki ogólnej, jak: problem normatywnego charakteru etyki, pojęcie wartości, wartościowania i odpowiedzialności moralnej, zagadnienia dotyczące naukowego charakteru etyki marksistowskiej, sposób ujmowania przez polskich etyków marksistowskich relacji moralności do prawa; zagadnienia wychowania moralnego takie, jak: problem tzw. kodeksu moralności, moralnego wzorca osobowościowego, zaangażowania społecznego oraz kwestia patriotyzmu i internacjonalizmu.

W 3 części swojego studium ks. Troska omawia szczegółowo problematykę znajdującą wyraz w polskiej etyce marksistowskiej (s. 229-338). Zajmując się zagadnieniem stosunku marksizmu do pracy ludzkiej, przedstawia on następujące kwestie: problem humanizacji

pracy, podziału pracy, czasu wolnego, poszanowania pracy. Zagadnieniu sprawiedliwości społecznej zostały poświęcone następujące tematy: sprawiedliwość społeczna w ujęciu Marksa, pojęcie klasy w marksizmie, kwestia struktury społecznej w socjalizmie oraz dyskusja wokół tzw. problemu egalityzmu społecznego. Inny zespół zagadnień interesujący marksistowską etykę szczegółową, wyselekcjonowany przez Autora, stanowią kwestie dotyczące walki klas i rewolucji proletariatu: pojęcie walki klasowej i rewolucji proletariackiej, jej wymiar etyczny oraz ocena moralna. Wśród zagadnień szczegółowych polską myśl marksistowską charakteryzuje zainteresowanie problemami etyki seksualnej, małżeńskiej i rodzinnej. Przedmiot jej uwagi stanowią także zagadnienia etyki zawodowej oraz etyczne implikacje nauki, zwłaszcza medycyny.

Podsumowanie opracowania stanowi ukazanie przez Autora perspektyw dialogu między antropologiczno-etyczną myślą chrześcijańską i myślą marksistowską, ukazanie jego warunków i możliwości oraz jego polskiej specyfiki (s. 339-374).

B. Häring dokonuje następującej charakterystyki omawianego opracowania: „Książka napisana jest z taką jasnością i z takim wysiłkiem zrozumienia i syntezy, że z pewnością będzie czytana z zainteresowaniem przez samych marksistów. Uwidoczniona jest w niej cała rozpiętość polskiej myśli marksistowskiej, z uwzględnieniem możliwych kierunków rozwoju” (s. 8).

Ks. Henryk Grzeškowiak